

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СКРИПЧЕНКО ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.951

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Тернопіль – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вищому навчальному закладі «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Гречанюк Сергій Костянтинович,
Департамент з питань виконання кримінальних
покарань Міністерства юстиції України,
в. о. начальника

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук
Зливко Станіслав Володимирович,
Академія Державної пенітенціарної служби України,
професор кафедри адміністративного, цивільного та
господарського права і процесу

кандидат юридичних наук, доцент
Шевчук Оксана Романівна,
Тернопільський національний економічний
університет,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та
фінансового права

Захист відбудеться «25» липня 2020 року о 12-30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «24» червня 2020 року

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. В. Банах

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Створення ефективної моделі адміністративного судочинства є важливим завданням від якого прямо залежить подальший розвиток суспільства та організація системи публічного адміністрування різними державними процесами. Зважаючи на досить складну економічну, політичну, соціальну ситуацію в Україні, пошук та забезпечення справедливості у публічно-правових відносинах є фактором, який дозволяє гарантувати стабільність, системний розвиток, а також зменшити негативні корупційні чинники й зупинити прояви свавілля у діях влади по відношенню до громадян.

Адміністративне судочинство – відносно «молодий» напрямок відправлення правосуддя, щодо формування якого точилась не одна науково-теоретична та практична дискусія. Як правило сутність цих дискусій зводилась до пошуку відповіді щодо необхідності існування такого напрямку судочинства, його завдань, категорій справ, які можуть бути предметом розгляду, їх особливостей тощо. Натомість, теоретико-правова конструкція цього виду судочинства передбачає існування якісної методологічної основи, яка серед іншого передбачає формування та дотримання системи науково-обґрунтованих та перевірених практикою засад, на якій ґрунтується процесуальна діяльність суддів під час здійснення правосуддя в цій царині. Варто зауважити, що надбудова у виді базових принципів сформована та закріплена в статусному законі України «Про судоустрій і статус суддів», натомість, специфікація до адміністративного процесу та адміністративної юстиції потребує визначення та формування власної системи засад, які характеризують базові основи здійснення судочинства саме у відносинах втягнення до спору суб'єкта владних повноважень. Створення цієї системи, а також її генезис та дієвість вимагають уваги з боку вчених, практикуючих юристів, суддів, правоохоронців, правозахисників, адже саме основа процесуальної судової діяльності є передумовою правильного та справедливого рішення в конкретній справі, що формує авторитет суду та забезпечує довіру до його рішень та діяльності загалом з боку суспільства. Тому, проблематика принципів адміністративного судочинства, не зважаючи на теоретичну природу, має також практичне значення.

Слід також відзначити, що питання правової природи та системи принципів адміністративного судочинства, за деякими виключеннями, не знайшли належного відображення у наукових роботах. Так, у 2011 році Бондарчук С. А. була захищена дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право «Принципи адміністративного судочинства України». Цю роботу присвячено визначенню поняття, ролі та змісту принципів адміністративного судочинства в Україні; досліджено становлення і розвиток адміністративної юстиції в Україні, узагальнено її

розуміння в науці та практиці; визначені завдання та сутність адміністративного судочинства в Україні; визначено систему принципів адміністративного судочинства, а основну увагу приділено характеристичі окремих принципів адміністративного судочинства, які регламентують певне коло адміністративно-процесуальних відносин, що виникають під час відправлення правосуддя у адміністративних справах.

Крім цієї роботи, питання природи та системи принципів адміністративного судочинства, як комплексне питання теоретичної конструкції принципів права, принципів судочинства, адміністративної юстиції також розглядалися у навчальних, методичних та наукових публікаціях таких авторів, як: Н. В. Александрова, В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, П. О. Баранчик, В. М. Бевзенко, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, О. О. Гаврилюк, С. К. Гречанюк, І. П. Голосніченко, Е. Ф. Демський, В. С. Дорош, Т. Б. Дрягіна, О. М. Дубенко, Д. М. Лук'янець, С. В. Ківалов, М. В. Ковалів, І. Б. Коліушко, А. М. Колодій, Т. О. Коломоєць, О. В. Колісник, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, М. О. Ктіторов, Р. О. Куйбіда, Р. В. Миронюк, Р. С. Мельник, О. М. Пасенюк, М. І. Пипяк, С. П. Погребняк, І. Б. Стахура, Є. Ю. Соболюк, А. О. Рибченко, О. П. Рябченко, А. В. Руденко, О. О. Уварова, Т. І. Фулей, М. М. Хміль, М. П. Цімох, В. І. Шишкін та ін.

Таким чином, актуальність теми дисертації зумовлена: по-перше, - необхідністю подальшої наукової розробки питань правової природи та системи принципів адміністративного судочинства, їх дієвості та ефективності; по-друге, - важливістю опрацювання теоретичної конструкції принципів та їх системи в адміністративному судочинстві з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; по-третє, - потребою розвитку науково-теоретичних напрацювань функціонування системи правосуддя загалом та системи його принципів зокрема, а також формування пропозицій, спрямованих на покращення та удосконалення норм, які закріплюють засади адміністративного судочинства в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до п. 4 розділу 3 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015); п. 5 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, схваленої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у науковій розробці питань правової природи принципів адміністративного судочинства та їхньої системи, а також формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій теоретико-методологічного та практичного характеру, спрямованих на покращення здійснення адміністративного судочинства.

Для досягнення цієї мети в роботі визначені такі завдання:

- розкрити сучасні проблеми та перспективи розвитку адміністративного судочинства;
- визначити поняття та розкрити правову природу принципів адміністративного судочинства;
- охарактеризувати принципи верховенства права, а також рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- дослідити зміст принципів гласності і відкритості судового процесу та його повного фіксування технічними засобами;
- визначити особливості принципів змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі;
- розкрити сутність принципу обов'язковості судового рішення та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а також забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом;
- охарактеризувати принцип розумності строків розгляду справи судом та неприпустимість зловживання процесуальними правами і відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судові рішення.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з організацією та здійсненням адміністративного судочинства в Україні, на основі загально – наукових та спеціальних принципів.

Предмет дослідження – принципи адміністративного судочинства.

Методи дослідження. Для досягнення завдань роботи в ній було використано комплекс методів наукового пізнання, основні з них такі: формально-догматичний, структурно-функціональний аналіз, компаративно-правовий, статистичний, соціологічний.

Так, формально-догматичний метод використано для формування та удосконалення термінологічного ряду дисертації, а також категоріального апарату, необхідного для формування цілісного уявлення про правову природу та систему принципів адміністративного судочинства (підрозділ 1.2.); структурно-функціональний метод застосовано для формування структури принципів адміністративного судочинства, а також взаємозв'язку їх з принципами права (підрозділ 1.1.); компаративно-правовий метод застосовано для співставлення вітчизняної судової практики з рішеннями Європейського Суду з прав людини в різних публічно-правових сферах (підрозділи 2.2-2.4); за допомогою статистичного методу здійснено характеристику актуального стану здійснення адміністративного судочинства (підрозділ 1.1., розділ 2); соціологічний метод використано для аналізу ефективності та способів реалізації різних принципів адміністративного судочинства у різних публічно-правових сферах (розділ 2).

Під час дослідження були застосовані й інші методи пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень правової природи та системи

принципів адміністративного судочинства. Результатом дослідження є комплекс наукових узагальнень, висновків, низка нових наукових положень, важливих для сучасної теорії адміністративного права. Основні з них такі:

уперше:

– принципи адміністративного судочинства розглянуто крізь призму двох вимірів: вузького та розгорнутого. Перший з них засвідчує розуміння засад адміністративного судочинства як ідейної надбудови, що є орієнтирами для здійснення тих процедур, за якими здійснюється процес судочинства в адміністративних судах. Другий вимір передбачає переплетіння змістовного та процедурного аспектів і засвідчує їх спрямування на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (що визначено як основне завдання адміністративного судочинства), а також вимогу обов'язкового дотримання визначених Кодексом адміністративного судочинства України етапів та процедур, в яких відображається суть самого судочинства в даній судовій спеціалізації;

– охарактеризовано зміст дискреційних повноважень, як можливості діяти на власний розсуд в межах закону, а також застосувати норми закону та вчинити конкретні дії (або дію) серед інших, кожні з яких окремо є правильними (законними);

удосконалено:

– визначення принципів адміністративного судочинства, якими запропоновано вважати основоположні засади, які покладаються в основу процесуальної діяльності, що здійснюється адміністративним судом і визначає її природу, зміст та сутність в якості ключового суб'єкта забезпечення справедливості у відносинах громадян та публічної влади;

– процедурного розуміння офіційного з'ясування всіх обставин у справі, як принципу адміністративного судочинства, який передбачає обов'язок адміністративного суду вжити заходів, передбачених законом і необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, зокрема, запропонувати сторонам надати необхідні докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає, для ухвалення в адміністративній справі законного й обґрунтованого рішення;

– поняття розумного строку як найкоротшого у межах закону строку розгляду і вирішення адміністративної справи, достатнього для вчинення необхідної кількості процесуальних дій з метою надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави у публічно-правових відносинах;

– визначення «зловживання процесуальними правами», яке варто розуміти, як адміністративне процесуальне правопорушення, що характеризується умисними недобросовісними діями учасників справи, що призводять до порушення процесуальних прав інших учасників й суперечать

завданню адміністративного судочинства, та є підставою для застосування судом процесуальних заходів (позбавлення права на процесуальну дію або застосування судом інших негативних юридичних наслідків, передбачених законом);

дістало подальшого розвитку:

- формування актуального бачення кінцевого результату адміністративного судочинства, яким вважається встановлення істини та справедливості, а також гарантування ефективної системи захисту прав громадян та органів публічної влади, а також характеристика ключових проблем, які дотепер залишаються невирішеними для судочинства цього виду;

- розгляд засади рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, у результаті чого підкреслено факт того, що загальні засади адміністративного судочинства з урахуванням унікальності процесуального статусу всіх учасників провадження в суді коригують ведення процесу саме таким чином, аби не дискримінувалися можливості кожного з них;

- детальний аналіз та характеристика принципів змагальності сторін та диспозитивності як загального або міжгалузевого принципу судочинства, а офіційне з'ясування всіх обставин у справі – як галузевого, спеціального принципу, характерного виключно для адміністративного судочинства;

- характеристика змістовної основи принципу обов'язковості судового рішення, згідно з якою такою основою є саме судові рішення – рішення судів різних інстанцій, якими закінчується розгляд справи в адміністративному суді, які ухвалюються іменем України, виносяться в різних формах (усній, письмовій), спрямовуються на вирішення питань по суті справи про задоволення або відмову у задоволенні вимог – позовних або вимог апеляційної чи касаційної скарги (рішення суду або постанова), а також процедурних питань (ухвала); має бути законним та обґрунтованим;

- розуміння ролі та значення забезпечення права на апеляційний перегляд справи, згідно з яким законодавство встановлює певні вимоги, дотримання яких є обов'язковим у контексті втілення в адміністративному судочинстві даного принципу, що загалом відповідає позиції ЄСПЛ з даного питання;

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в дисертації результати можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальших наукових розробок теорії адміністративного права та процесу, зокрема питань принципів адміністративного судочинства (довідка про впровадження результатів в наукову роботу Тернопільського національного економічного університету від 19.09.2019 року);

- у правотворенні – для формування пропозицій до законодавства щодо принципів адміністративного судочинства;

- у правозастосуванні – у практичній діяльності правозахисників, органів правопорядку, судових органів для можливості аналізу та застосування

принципів адміністративного судочинства (довідка про впровадження результатів дослідження в практичну діяльність П'ятого апеляційного адміністративного суду);

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи» (довідка про впровадження результатів в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету від 19.09.2019 року).

Апробація результатів дослідження. Результати роботи обговорювалися на засіданні міжкафедрального семінару відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Теоретичні та прикладні положення та висновки дисертації обговорювалися на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах. Основні з них такі: «Ідентифікація сучасної правової системи України»: науково-практична конференція (м. Чернігів, 15 грудня 2015 року); круглий стіл «Проблеми сучасного права. Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця» (м. Київ, 07–08 грудня 2016 року); науково-практична конференція «Публічне право в умовах реформування правової системи» (м. Тернопіль, 22 травня 2017 року); міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 20–21 квітня 2018 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковано в восьми наукових публікаціях, з яких: 5 статті – у вітчизняних фахових наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах; 3 тез – у матеріалах наукових конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається з анотації, змісту, вступу, двох розділів, які об'єднують сім підрозділів та підпунктів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 204 сторінки, з яких основний текст – 178 сторінок, список використаних джерел – 19 сторінки (168 найменування), 2 додатки на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, охарактеризовано основні методи дослідження. Визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, сформульовано положення, що містять наукову новизну, висвітлено практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дисертації.

Розділ 1. «Теоретико-правова конструкція системи принципів в умовах реформування адміністративного судочинства» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Адміністративне судочинство: проблеми формування та перспективи реформування» констатується, що урегулювання розбіжностей, які виникають між владою і людьми довгий час не знаходило належного правового, інституційного та судово-процесуального закріплення, що тягнуло за собою неефективність взаємного захисту, зростання кількості публічно-правових спорів, невирішених проблем. Пошук належного балансу у цих відносинах створив передумови для створення нових механізмів та інструментів публічно-правового захисту. Саме ця логіка була реальним поштовхом для формування окремої судової галузевої юрисдикції – адміністративних судів, головним призначенням яких є вирішення спорів де одним із учасником є суб'єкт владних повноважень. Загальним індикативним фактором, який поєднує адміністративні суди і публічно-правові відносини, які складаються в різних сферах життя держави та суспільства, є наявність публічно-правового спору, або явне втручання у відносини з владним елементом.

Адміністративне судочинство сформоване в межах продовження судової реформи, що передбачала виокремлення окремої галузевої спеціалізації, що забезпечувала б вирішення публічно-правових спорів і таким чином забезпечувала подальший поступ до європейських стандартів здійснення правосуддя.

Саме адміністративне судочинство є каталізатором суспільних та державних процесів, адже забезпечує баланс інтересів між державою та її владних суб'єктів й громадянами та іншими позавладними інституціями, що зі свого боку забезпечує системний розвиток як усієї публічно-правової сфери, так і системи адміністративно-правового захисту.

У підрозділі 1.2. «Поняття та правова природа принципів адміністративного судочинства» зазначається, що принципи права виступають першоосною для характеристики та реалізації усіх базових та галузевих правових засад. Їхня сутність, природа та призначення визначають ключові характеристики принципів, які є основоположними для організації та здійснення певної діяльності, а також регулювання певних суспільних відносин. Відсутність методологічно-вірної базової засади тягне за собою відсутність належним чином обґрунтованої та дієвої основи регулювання певних процесів, процедур, діяльності, що ставить під сумнів можливість досягнення визначених результатів.

Наукові праці, що стали основою для розробки проблематики принципів адміністративного судочинства, умовно розподілено на три групи.

До першої групи віднесено наукові дослідження та публікації, присвячені науковому обґрунтуванню поняття та правової природи й призначення принципів права.

Галузеві та міжгалузеві принципи права здійснюють спрямування створення специфічної для певної царини системи принципів, що досягається визначенням особливого змісту галузевих принципів, їхньої природи, а також

закладення цих особливостей до правових норм. Для системи принципів адміністративного судочинства важливими, але не єдиними, є принципи адміністративного права, принципи адміністративної відповідальності, адміністративного процесу, а також ті групи принципів, специфіка розгляду справ яких характерна для адміністративної юстиції (податкове право, право соціального забезпечення, конституційне право тощо). Тобто, другою групою наукових спостережень, які є основою для комплексного наукового аналізу принципів адміністративного судочинства – це наукові дослідження та публікації, присвячені науковому обґрунтуванню галузевих та міжгалузевих принципів права.

Дійсно, система принципів знаходиться в тісному взаємозв'язку з групами інших (в т.ч. правових) засад, проте такий стан є закономірним, зважаючи на сутність принципу як теоретичної категорії. Натомість, принципи адміністративного судочинства адаптовані до умов ключового призначення адміністративної юстиції і визначають особливості процесуального вирішення публічно-правових спорів, де однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень. Поряд із цим сутність та природа цих принципів відображає базові положення, на яких базується адміністративний судовий процес.

Третьою групою наукових розробок, які є основою для комплексного наукового аналізу принципів адміністративного судочинства – це наукові дослідження та публікації, присвячені науковому обґрунтуванню саме принципів адміністративного процесу, адміністративної юстиції, а також адміністративного судочинства.

Розділ 2 «Правова характеристика системи принципів адміністративного судочинства» має складну структуру і складається з підпунктів та підрозділів.

Підрозділ 2.1. «Принципи верховенства права та рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом в адміністративному судочинстві» складається з двох підпунктів.

У підпункті 2.1.1. «Принцип верховенства права в адміністративному судочинстві» зауважується, що КАС України з усіма його реакціями на даний час є результатом системної праці законодавця, його норми однозначно спрямовані на захист людини, її прав та свобод. Судова практика коригує і коригуватиме у майбутньому окремі адміністративні процесуальні правила, що є прийнятним явищем для процесуального законодавства, яке завжди є значно динамічнішим, ніж матеріальне. Міжнародною інстанцією, яка найбільше зосереджує свою увагу на пріоритеті верховенства права та його забезпечення в усіх його проявах, є Європейський суд з прав людини. ЄСПЛ у своїх рішеннях звертається до засади верховенства права як базового принципу, що пронизує весь зміст Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини (на ньому ґрунтується правопорядок країн-учасниць цієї Конвенції), які не можуть бути порушені навіть у період надзвичайного стану, військових дій тощо.

Дотримання прав людини є основою верховенства права. ЄСПЛ у своїх рішеннях, забезпечуючи дотримання правил Конвенції, фактично гарантує визнання пріоритетності, домінування, визначальної ролі прав людини у діяльності держави, поширення цього принципу на діяльність усіх без винятку органів держави. Інші елементи верховенства права «розкидані» по різних статтях КАС України, зокрема, частина їх міститься у ч. 3 ст. 2 серед засад адміністративного судочинства, а ширше тлумачення подане у статтях 6, 8-11, 13-15. Вбачається непослідовність законодавця у цьому питанні, адже адміністративне судочинство – це той формат, у якому звичайна приватна особа має протистояти цілому апарату держави. А тому правила КАС України повинні бути виписані зрозуміло та чітко, особливо ті, які декларують визначальні засади правосуддя в адміністративних справах і стоять на захисті прав, свобод, інтересів фізичних та юридичних осіб у публічно-правових відносинах із суб'єктами владних повноважень. Відтак, автор вважає за необхідне, аби законодавець, постійно вносячи зміни до процесуальних кодексів, першою чергою зосередив свою увагу на послідовному і зрозумілому викладенні доктринальних ідей, на яких базується все адміністративне судочинство.

Фактично вся практика ЄСПЛ спрямована на забезпечення дотримання встановлених елементів верховенства права. Однак діяльність ЄСПЛ є прецедентною, динамічною, тому не виключено, що страсбурзький суд розширить зміст досліджуваного принципу. Таким чином, ще раз наголошується, що обізнаність у практиці ЄСПЛ - «must have» не лише для судді, але й для будь-якого правознавця сьогодні.

У підпункті 2.1.2. «Принцип рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом в адміністративному судочинстві» зазначається, що суддя адміністративного суду повинен, дотримуючись рівності учасників адміністративного процесу при здійсненні правосуддя, не допустити або усунути допущену дискримінацію особи суб'єктами владних повноважень. Автор наголошує на тому, що рівність сторін не означає тотожність їх прав і обов'язків. Зокрема, і позивач, і відповідач мають особливі, притаманні лише їм права, які впливають із їхнього процесуального статусу та передбачені у ст. 47 КАС України. Крім того, цілком зрозуміло, що інші учасники судового процесу не наділені обсягом повноважень сторін, їхні процесуальні можливості виписані у ст. 44 КАС України (ознайомлюватися з матеріалами справи, брати участь у судових засіданнях тощо) і є рівними для усіх. Третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, має права позивача.

Зміст досліджуваної засади в адміністративному процесі включає: рівність учасників справи перед законом, тобто вона гарантується нормами КАС України; забезпечення судом і здійснення ним контролю за дотриманням рівності фізичних та юридичних осіб суб'єктами владних повноважень у сфері публічно-правових відносин.

У підрозділі 2.2. «Гласність та відкритість судового процесу у системі принципів адміністративного судочинства» констатовано, що досліджувані принципи в адміністративному судочинстві є невід'ємною ознакою прозорості діяльності судової гілки влади, які підвищують рівень довіри суспільства до судової системи.

Реалізація даного принципу відбувається через систему забезпечувальних процедур, а також гарантійних заходів, спрямованих на транспарентність судової діяльності. Це, зокрема, неможливість бути позбавленим права на отримання в адміністративному суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів розгляду справи, інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи та щодо змісту ухваленого судового рішення; забезпечення права на ознайомлення в установленому законодавством порядку із судовими рішеннями, які набрали законної сили, у будь-якій розглянутій у відкритому судовому засіданні справі (чи в порядку письмового провадження); розгляд справ (за певними винятками) відкрито; повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу; можливість присутніми на судових засіданнях використовувати портативні аудіотехнічні засоби тощо.

Крім того, принцип гласності вимагає від суду забезпечити сторонам та іншим особам, які заінтересовані у результатах вирішення справи, право на доступ до матеріалів справи, право знати про час і місце судового засідання, право бути вислуханим у суді, а також право знати про всі рішення, ухвалені у справі. Ці права забезпечені, зокрема: здійсненням судових викликів та повідомлень, проголошенням судових рішень, видачею або надісланням копій судових рішень. Негласне здійснення судочинства позбавляло б сторін та інших учасників адміністративного процесу будь-яких гарантій для доведення обґрунтованості своєї позиції.

У підрозділі 2.3. «Змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі» серед іншого зауважується, що комплексна реалізація в адміністративному судочинстві принципів змагальності, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі – обов'язкова умова всебічного розгляду справи, не дотримання якої є підставою скасування рішень адміністративних судів різних інстанцій, а також оскарження їх рішень до ЄСПЛ відповідно до статті 6 §1 Конвенції.

Змагальність у контексті статті 6 Конвенції передбачає таке якісне провадження, в якому сторонам надається можливість ознайомлюватися із зауваженнями й доказами іншої сторони та висувати власні аргументи й докази, а суд, при цьому, зобов'язаний зважувати конкуруючі інтереси. У свою чергу, диспозитивність повинна розглядатися як передумова змагальності, позаяк, обмеження принципу диспозитивності суттєво звужує, применшує потенціал принципу змагальності й ускладнює виконання завдання адміністративного судочинства. У КАС України закріплене класичне розуміння диспозитивності, згідно з яким: суд розглядає адміністративні

справи не інакше як за позовною заявою, в межах позовних вимог; кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, може розпоряджатися своїми вимогами крім випадків, встановлених КАС України, що відбувається за спрямування, коригування суду, у чому виявляється специфіка диспозитивності в адміністративному судочинстві. Автор вважає, що право сторін на примирення, яке дозволяє їм самостійно врегулювати конфлікт є одним з найважливіших диспозитивних прав.

У підрозділі 2.4. «Обов'язковість судового рішення та забезпечення права на апеляційний перегляд справи» розглянуто зміст та природу означених засад. Зокрема, зауважується, що елементами (ознаками, гарантіями) принципу обов'язковості судового рішення є: обов'язковість виконання; суб'єкти, для яких виконання судового рішення є обов'язковим; відповідальність за невиконання судового рішення; забезпечення виконання судового рішення державою та судовий контроль тощо. Обов'язковість виконання судового рішення пов'язується з набранням ним законної сили.

Існування принципу, що передбачає апеляційний перегляд справ обумовлений необхідністю створення додаткової системи гарантій законності, справедливості та обґрунтованості судових рішень, кінцевим результатом чого є підвищення якості та ефективності правосуддя в цілому. Важливість цього принципу пов'язана з суттєвим навантаженням на суди першої інстанції, існуванням законодавчих прогалин, які в т.ч. створюють передумови для судових помилок, а також важливістю існування додаткових гарантій забезпечення законності. Використовуючи в роботі широкий спектр рішень ЄСПЛ, автор дійшов висновку про загальну відповідність апеляційної практики, що склалась в Україні тим стандартам, що декларуються в діяльності означеної наддержавної судової інституції.

Результати проведеного дослідження у підрозділі 2.5. «Принципи забезпечення права на касаційне оскарження, розумності строків розгляду справи судом та неприпустимості зловживання процесуальними правами й відшкодування судових витрат» підтвердили гіпотезу про наявність певних труднощів у їх реалізації, застосуванні окремих оціночних понять та дозволили сформулювати узагальнення пропозиції, що відображені у висновках роботи.

Зокрема, акцентовано увагу на потенційній необхідності у застосуванні у правотворчому процесі адміністративно-процесуальних оціночних понять тільки у виключних випадках. У разі використання цих понять звернено увагу на необхідність точного та однозначного вживання термінології, ясності та доступності їх трактування. Наголошено на потребі законодавцю удосконалити та чіткіше сформулювати правила про те, як має чинити Верховний Суд, вирішуючи питання про відкриття провадження, якщо існує неоднозначна практика чи відхід від правового висновку того ж суду, але справа не підлягає касаційному оскарженню. Ці аспекти потрібно врегулювати шляхом внесення змін до ст. 328 КАС України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, були зроблені наступні висновки:

1. Система адміністративних судів в Україні дотепер перебуває у інституційному перетворенні, побудові і є незавершеною, свідченням чого є існування окремих повноважень щодо розгляду адміністративних справ місцевими судами. завданням адміністративного судочинства є забезпечення та гарантування справедливості у публічно-правових спорах, суб'єктом якого виступає суб'єкт владних повноважень. Встановлення істини та справедливості, а також гарантування ефективної системи захисту прав громадян та органів публічної влади є кінцевим результатом адміністративного судочинства.

Серед ключових проблем, які дотепер залишаються невирішеними є:

- необхідність подальшого розмежування компетенції загальних, господарських та адміністративних судів;
- створення умов для переведення судочинства в більш гнучкі організаційні режими, а також подальше спрощення доступності адміністративного судочинства;
- формування ефективних оскаржувальних фільтрів, а також фільтрів, пов'язаних з можливістю звертатись різними суб'єктами за захистом своїх прав у відносинах з владою;
- подальший розвиток забезпечення належної реалізації судового рішення, його виконання та відновлення порушеного права, а там де треба, і відшкодування завданих збитків;
- створення ефективної та належної системи запобігання втручання у здійснення правосуддя, а також чіткого розуміння владного сегмента та його можливостей при оскарженні.

2. У вузькому значенні, засади адміністративного судочинства відіграють ідейне значення, адже по суті є орієнтирами та «стовпами» тих процедур, за якими здійснюється процес судочинства в адміністративних судах. Ширше розуміння принципів адміністративного судочинства передбачає поєднання змістовного та процедурного аспектів і засвідчує їх спрямування на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (що визначено як основні завдання адміністративного судочинства), а також вимогу обов'язкового дотримання визначених Кодексом адміністративного судочинства України етапів та процедур, в яких відображається суть самого судочинства в даній судовій спеціалізації.

Тож, принципами адміністративного судочинства вважаються основоположні засади, які покладаються в основу процесуальної діяльності, що здійснюється адміністративним судом і визначає її природу, зміст та

сутність в якості ключового суб'єкта забезпечення справедливості у відносинах громадян та публічної влади.

3. В Україні спадком від тоталітарного режиму Радянського Союзу стало уособлення принципу верховенства права у принципі верховенства закону, чи у принципі законності, оскільки саме останній був закріплений у конституції СРСР та конституціях союзних держав, а про верховенство права у законодавстві радянської України взагалі не йшлося. Принцип законності є структурним елементом принципу верховенства права, проте закон може бути неправовим, тоді ці два принципи конфліктуватимуть між собою, забезпечення прав і свобод людини досягнуто не буде. Свавілья суб'єкта владних повноважень завжди межує із дискреційними повноваженнями вказаних осіб, оскільки останні є повноваженнями, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли владний орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин. Дискреційні повноваження в більш вузькому розумінні – це можливість діяти на власний розсуд, в межах закону, а також застосувати норми закону та вчинити конкретні дії (або дію) серед інших, кожна з яких окремо є відносно правильними (законними). Аналізуючи судову практику ми дійшли висновку, що доволі часто судді вдаються до надмірного формалізму, що, як констатовано ЄСПЛ, призводить до порушення багатьох елементів верховенства права, у тому числі – права на доступ до суду, складових права на справедливий суд тощо. Вважаємо, що така тенденція спровокована тим, що протягом десятиріч в Україні лобіювалася концепція правового позитивізму і перехід до нового праворозуміння, на жаль, відбувається досить складно.

4. Засада рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом є досягненням багатовікового розвитку людства. Цією ідеєю мають бути пронизані як міжнародні стандарти захисту прав людини, так і все законодавство України. Проте на даному етапі розвитку українського суспільства загалом, та вітчизняного правосуддя, зокрема, ми ще спостерігаємо інколи порушення в процесі рівності сторін, суб'єктивне відношення суду до справи тощо. Переконані, що саме у сфері адміністративного судочинства вказане є неприпустимим. Автор вважає, що КАС України містить низку процесуальних конструкцій та належний інструментарій, які можуть застосовуватися учасниками для захисту себе від дискримінації під час розгляду адміністративної справи (відвід судді, оскарження ухвал та рішень тощо). Відтак, загальні засади адміністративного судочинства з урахуванням унікальності процесуального статусу всіх учасників провадження в суді коригують ведення процесу саме таким чином, аби не дискримінувалися можливості кожного з них. Як убачається з рішень ЄСПЛ, дуже часто принципи рівності та змагальності сторін вживаються одночасно. Автор вважає, що це обумовлено тим, що рівність сторін має гарантуватися і щодо можливостей доказування обставин, на які вони

покликаються на підтвердження позовних вимог чи заперечень проти них, зокрема, щодо надання сторонами доказів суду та доведенні їх переконливості.

5. Змагальність сторін та диспозитивність – загальні або міжгалузеві принципи судочинства, офіційне з'ясування всіх обставин у справі – галузевий, спеціальний принцип, характерний суто для адміністративного судочинства.

Змагальність означає можливість сторін розпоряджатися своїми процесуальними правами, не зловживаючи ними, активно впливати на результат вирішення справи, доводити перед судом свою позицію у справі під час розгляду справи в судовому засіданні, безпосередньо у процесі з'ясування обставин справи і дослідження доказів, у судових дебатах, у тому числі, при розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження. Змагальність сторін пов'язана з диспозитивністю.

Офіційне з'ясування всіх обставин у справі як принцип адміністративного судочинства передбачає обов'язок адміністративного суду вжити заходів, передбачених законом і необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, зокрема, запропонувати сторонам надати необхідні докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає, для винесення в адміністративній справі законного й обґрунтованого рішення.

6. Принципи обов'язковості судового рішення та забезпечення права на апеляційний перегляд справи є міжгалузевими або загально-процесуальними, організаційними (з огляду на інстанційність у судовому процесі і значення судового рішення), функціональними (оскільки, створюють належні умови для реалізації адміністративно-процесуальної діяльності, визначають її способи, зміст та адміністративно-процесуальну форму). Основою принципу обов'язковості судового рішення є саме судові рішення – рішення судів різних інстанцій, якими закінчується розгляд справи в адміністративному суді, які ухвалюються іменем України, виносяться в різних формах (усній, письмовій), спрямовуються на вирішення питань по суті справи про задоволення або відмову у задоволенні вимог – позовних або вимог апеляційної чи касаційної скарги (рішення суду або постанова), а також процедурних питань (ухвала); має бути законним та обґрунтованим.

7. Роль і значення забезпечення права на апеляційний перегляд справи розкривається у зв'язку з тим, що адміністративний суд апеляційної інстанції здійснює фактичний перегляд адміністративної справи, перевіряє законність та обґрунтованість судових рішень, ухвалених адміністративними судами першої інстанції, та, за умови допущення ними помилок, усуває їх, що постає як додаткова гарантія законності в адміністративному судочинстві. Вітчизняне законодавство встановлює певні вимоги, дотримання яких є обов'язковим у контексті втілення в адміністративному судочинстві принципу забезпечення права на апеляційний перегляд справи, що загалом відповідає позиції ЄСПЛ з даного питання.

8. Поняття «фундаментальне» чи «виняткове» значення та «значний суспільний інтерес» є оціночними, що закладає підвалини для можливих

зловживань і допуску до касації «обраних» справ. Через різне трактування суддею цих понять можуть виникнути ситуації, коли аналогічні справи будуть переглядатися у касаційному порядку по-різному, залежно від суб'єктивної думки суддів, складу суду, а не за наявності законних підстав для такого перегляду і це може негативно позначитися не лише на механізмі захисту прав і свобод людини, а й на довірі до судової системи в цілому, створивши у ній додаткові підстави для корупційних діянь. Тому автор вважає за доцільне мінімізувати використання у КАС України оціночних понять як критеріїв для розмежування справ, що підлягають касаційному оскарженню.

Необхідним видається вдосконалення поняття розумного строку, яке подане у ст. 4 КАС України, таким визначенням: «розумний строк – найкоротший у межах закону строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для вчинення необхідної кількості процесуальних дій для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави у публічно-правових відносинах».

Пропонується доповнити ст. 4 КАС України таким визначенням «зловживання процесуальними правами», яке слід розуміти як адміністративне процесуальне правопорушення, яке характеризується умисними недобросовісними діями учасників справи, що призводять до порушення процесуальних прав інших учасників й суперечать завданню адміністративного судочинства та є підставою для застосування судом процесуальних заходів (позбавлення права на процесуальну дію або застосування судом інших негативних юридичних наслідків, передбачених законом).

Також варто передбачити можливість відстеження суддею кількості поданих «тотожних» позовів. Попри існування норми, що подання тотожних позовів є зловживанням процесуальними правами, не передбачено механізму притягнення за це до відповідальності, тому вона поки що «не дієва». Це можна зробити за допомогою Єдиної інформаційно-телекомунікаційною системи, яка би при автоматизованому розподілі справ показувала судді кількість поданих «тотожних» справ.

9. Стосовно принципу відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення в адміністративному судочинстві, то формально даний принцип порушує конституційний принцип рівності сторін, оскільки суб'єкт владних повноважень позбавлений права на зменшення, звільнення, відстрочення або розстрочення сплати судових витрат, а також суттєво обмежений у праві на компенсацію понесених судових витрат, у випадку прийняття рішення на користь такого суб'єкта. Однак відповідно до Конституції України, людина, її права, свободи та інтереси є найвищою цінністю в державі та суспільстві, а суб'єкт владних повноважень повинен максимально сприяти захисту охоронюваних прав людини, мінімізуючи будь-які зловживання, які можуть бути оскаржені до суду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Скрипченко В. О. Адміністративне судочинство: сучасні проблеми та перспективи реформування. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 4. Т. 2. С. 50–61.
2. Скрипченко В. О. Принцип змагальності сторін в адміністративному судочинстві. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 117–122.
3. Скрипченко В. О. До питання про поняття та природу принципів адміністративного судочинства. Європейські перспективи. 2019. № 4. С. 114–119.
4. Скрипченко В. О. Незалежність суддів як гарантія законності в адміністративному судочинстві. 2020. № 1. С. 176–178.
5. Скрипченко В. Гласність та відкритість судового процесу у системі принципів адміністративного судочинства. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 4. С. 121–126.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Скрипченко В. О. Право на касаційне оскарження судового рішення. Проблеми сучасного права. Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця: збірник наукових праць за матеріалами круглого столу, 07–08 грудня 2016 року. Київ, ГО Київський правозахисний альянс, 2016. С. 90–92.
7. Скрипченко В. О. Розумний строк у адміністративному судочинстві. Публічне право в умовах реформування правової системи. Матеріали науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 22 травня 2017 р. Тернопіль, 2017. С. 78–80.
8. Скрипченко В. О. Неприпустимість зловживання процесуальними правами. Сучасні проблеми публічного права. Матеріали науково-практичного круглого столу (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 15 березня 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 23–25.

АНОТАЦІЇ

Скрипченко В. О. Принципи адміністративного судочинства - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. - Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2020; Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2020.

Дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень правової природи та системи принципів адміністративного судочинства. Результатом дослідження є комплекс наукових узагальнень, висновків, низка нових наукових положень, важливих для сучасної теорії адміністративного права. Мета дисертації полягає у науковій розробці питань правової природи принципів адміністративного судочинства та їхньої системи, а також формування на цій основі науковообґрунтованих пропозицій та рекомендацій теоретико-методологічного та практичного характеру, спрямованих на покращення здійснення адміністративного судочинства.

У роботі розкрито сучасні проблеми та перспективи розвитку адміністративного судочинства; визначено поняття та розкрито правову природу принципів адміністративного судочинства; охарактеризовано принципи верховенства права, а також рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом; досліджено зміст принципів гласності і відкритості судового процесу та його повного фіксування технічними засобами; визначено особливості принципів змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі; розкрито сутність принципу обов'язковості судового рішення та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а також забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; охарактеризовано принцип розумності строків розгляду справи судом та неприпустимість зловживання процесуальними правами і відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судові рішення.

Ключові слова: принцип, адміністративне судочинство, принципи судочинства, система принципів, зміст принципів, засади адміністративного судочинства, правосуддя.

Скрипченко В. А. Принципы административного судопроизводства - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 - административное право и процесс; финансовое право, информационное право. Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2020; Открытый международный университет развития человека «Украина», Киев, 2020.

Диссертация является одним из первых в Украине комплексных исследований правовой природы и системы принципов административного судопроизводства. Результатом исследования является комплекс научных обобщений, выводов, ряд новых научных положений, важных для современной теории административного права. Цель диссертации состоит в научной разработке вопросов правовой природы принципов административного судопроизводства и их системы, а также формирование на

этой основе научно обоснованных предложений и рекомендаций теоретико-методологического и практического характера, направленных на улучшение осуществления административного судопроизводства.

В работе раскрыты современные проблемы и перспективы развития административного судопроизводства; определено понятие и раскрыто правовую природу принципов административного судопроизводства; охарактеризованы принципы верховенства права, а также равенства всех участников судебного процесса перед законом и судом; исследовано содержание принципов гласности и открытости судебного процесса и его полная фиксация техническими средствами; определены особенности принципов состязательности сторон, диспозитивности и официального выяснения всех обстоятельств по делу; раскрыта сущность принципа обязательности судебного решения и обеспечения права на апелляционный пересмотр дела, а также обеспечение права на кассационное обжалование судебного решения в случаях, определенных законом; охарактеризованы принцип разумности сроков рассмотрения дела судом и недопустимости злоупотребления процессуальными правами и возмещения судебных расходов физических и юридических лиц, в пользу которых принято судебное решение.

Ключевые слова: принцип, административное судопроизводство, принципы судопроизводства, система принципов, содержание принципов, основы административного судопроизводства, правосудие.

Skrpchenko V. O. Principles of administrative proceedings. Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 – Administrative law and process; finance law; information law (081 Law). Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2020; Ternopil National Economic University, Ternopil, 2020.

The dissertation is one of the first in Ukraine comprehensive studies of the legal nature and system of principles of administrative justice. The result of the study is a set of scientific generalizations, conclusions, a number of new scientific provisions important for modern theory of administrative law. The purpose of the dissertation is to scientifically develop the legal nature of the principles of administrative justice and their system, as well as the formation on this basis of scientifically sound proposals and recommendations of theoretical, methodological and practical nature, aimed at improving the administration of administrative justice.

The paper reveals modern problems and prospects for the development of administrative justice; the concept is defined and the legal nature of the principles of administrative proceedings is revealed; the principles of the rule of law, as well as the equality of all participants in the trial before the law and the court are described; the content of the principles of publicity and openness of the judicial process and its full fixation by technical means is investigated; the peculiarities of the principles of

adversarial proceedings, dispositiveness and official clarification of all circumstances in the case are determined; the essence of the principle of binding court decision and ensuring the right to appellate review of the case, as well as ensuring the right to cassation appeal of the court decision in cases specified by law; the principle of reasonable terms of consideration of the case by the court and inadmissibility of abuse of procedural rights and reimbursement of court costs of individuals and legal entities in favor of which the court decision was made is characterized.

Administrative proceedings were formed as part of the continuation of judicial reform, which provided for the separation of a separate sectoral specialization, which would ensure the resolution of public disputes and thus ensure further progress towards European standards of justice.

Scientific works that became the basis for the development of the principles of administrative justice are divided into three groups.

The first group includes research and publications devoted to the scientific substantiation of the concept and legal nature and purpose of the principles of law.

Sectoral and intersectoral principles of law are aimed at creating a specific area of principles, which is achieved by defining the specific content of sectoral principles, their nature, as well as the establishment of these features in the legal norms. Important for the system of principles of administrative justice, but not the only ones, are the principles of administrative law, principles of administrative responsibility, administrative process, as well as those groups of principles whose specifics are typical for administrative justice (tax law, social security law, constitutional law, etc.). That is, the second group of scientific observations, which are the basis for a comprehensive scientific analysis of the principles of administrative justice – is research and publications devoted to the scientific substantiation of sectoral and intersectoral principles of law.

Indeed, the system of principles is closely related to groups of other (including legal) principles, but this state is natural given the essence of the principle as a theoretical category. Instead, the principles of administrative justice are adapted to the conditions of the key purpose of administrative justice and determine the features of the procedural resolution of public disputes, where one of the parties is the subject of power. In addition, the nature and nature of these principles reflect the basic provisions on which the administrative litigation is based.

The third group of scientific developments that are the basis for a comprehensive scientific analysis of the principles of administrative justice - is research and publications devoted to the scientific substantiation of the principles of administrative procedure, administrative justice, and administrative justice.

In a narrow sense, the principles of administrative justice play an ideological role, because in essence they are the guidelines and "pillars" of the procedures by which the judicial process is carried out in administrative courts. A broader understanding of the principles of administrative justice involves the intertwining of substantive and procedural aspects and demonstrates their focus on fair, impartial and timely resolution of disputes in the field of public relations in order to

effectively protect the rights, freedoms and interests of individuals, rights and interests of legal entities. by the subjects of power (which is defined as the main tasks of administrative proceedings), as well as the requirement of mandatory compliance with the Code of Administrative Procedure of Ukraine stages and procedures that reflect the essence of the proceedings in this judicial specialization.

The principles of administrative justice are the fundamental principles that underlie the procedural activities carried out by the administrative court and determine its nature, content and essence as a key subject of justice in relations between citizens and public authorities.

Key words: principle, administrative justice, principles of justice, system of principles, content of principles, principles of administrative justice, justice.

Підписано до друку 23.06.2020 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А020-20. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua